

Konnektiver i oversettelse¹

Av *Astrid Nome*

I denne artikkelen undersøkes konnektiver i oversettelse, nærmere bestemt et utvalg franske og norske konnektiver som enten utelates eller legges til i målteksten. Innfallsvinkelen er relevanteoretisk, og oversetternes valg beskrives med termer som *prosesseringskostnader*, *kognitive effekter* og *kommunikative ledetråder*. Disse verktøyene fra pragmatikken gjør det mulig å analysere konsekvensene som kan følge en oversetters avgjørelse om å legge til eller utelate et konnektiv i målteksten.

Studien er basert på et elektronisk korpus, *Oslo Multilingual Corpus*, som inneholder både franske og norske kilde- og måltekster. Fire typer konnektiver undersøkes: konnektiver som indikerer at noe legges til, konnektiver som indikerer en konklusjon, konnektiver som indikerer en forklaring eller en begrunnelse, og adversative konnektiver. Artikkelen viser at de adversative konnektivene sjeldnere utelates i oversettelsene enn de andre typene konnektiver, og dette gjelder begge språk. Analysen avdekker at de adversative konnektivene spiller en viktigere rolle for tolkningen ved å påvirke kognitive effekter og prosesseringskostnader i større grad enn de andre konnektivene i studien.

Artikkelen viser også at de norske oversetterne i korpuset holder seg tettere opp til kildetekstene enn sine franske kollegaer, som ser ut til å føle seg friere i sine valg. Denne påstanden begrunnes med at franske oversetterne både legger til og utelater konnektiver hyppigere enn de norske.

1 Innledning

Hva kan relevanteorien bidra med til vår forståelse av konnektiver? I hvilken grad vil dette pragmatiske rammeverket være nyttig for å analysere deres rolle i språk og kommunikasjon? Disse små ordene, hyppig brukt, men lette å utelate, tilsynelatende betydningsfulle og uviktige på én gang, er blitt saumfart og endevendt i en rekke norske og internasjonale forskningsartikler (se bl.a. Altenberg 1999; Anscombe og Ducrot 1977; Bach 1999; Blakemore 1987; Hall 2007; Halliday & Hasan 1976; Fraser 1998; Fretheim 2006; Schiffrin 1992, for å nevne noen). Likevel har man ikke kommet til bunns i deres “flyktige” (jf. Fabricius Hansen 2005) natur. De

har utvilsomt en betydning – hvorvidt denne er semantisk eller pragmatisk, er fortsatt et stridsspørsmål (jf. Bezuidenhout 2004; Wilson 2011) – men den er vanskeligere å beskrive enn for andre ord. Konnektiver kan dessuten utelates uten at ytringen blir ugrammatisk. Men blir ytringen noen ganger vanskeligere (eller umulig) å tolke korrekt dersom konnektivet utelates?

Oversettere er i den utfordrende, men også privilegerte, posisjon at de må ta i betraktning *både* konnektivets evne til å lette fortolkningen (redusere prosesseringskostnadene) og deres evne til å formidle kognitive eller kontekstuelle effekter. Særlig konnektivets kostnadseffektive egenskaper er lite påaktet blant forskere, både innenfor pragmatikk og oversettelsesstudier. Å se på hvordan disse småordene håndteres i oversettelse, gir derfor et særlig godt utgangspunkt for en bedre og mer presis forståelse av deres betydning.

1.1 Hva er konnektiver?

For å begynne i riktig ende: Hva er et konnektiv? De mulige definisjonene er mange, og begrepet kan omfatte en mengde forskjellige ord og uttrykk. Jeg har valgt å bruke en bred definisjon og anser som konnektiver ord som “binder sammen” ytringer ved å fremheve relasjonen mellom dem. Men hvilke relasjoner er det snakk om? Halliday & Hasan (1976) deler dem inn i fem forskjellige klasser, Nøkke (2006) benytter seg av tre hovedklasser, og Riegel et al. (1994) fem. Blakemore (1992) og (2002) har valgt å analysere konnektivene etter den kognitive effekten de orienterer mottakeren mot. Dette kan illustreres ved hjelp av følgende to eksempler (Blakemore 2002: 95):

- (1) (a) Ben can open Tom's safe. (b) After all, he knows the combination.
- (2) (a) Ben can open Tom's safe. (b) So he knows the combination.

I det første eksempelet ledes mottakeren til tolkningen at (b) er et premiss for konklusjonen i (a) (det er fordi Ben kan koden, at han kan åpne safe). Den kognitive effekten er altså at segment (b) styrker en allerede eksisterende antagelse. Når det gjelder eksempel (2), vil mottakeren tolke (b) som en konklusjon basert på premisset som er uttrykt i (a) (siden Ben klarer å åpne Toms safe, må det være slik at han kan koden).

Jeg har valgt å ikke ta utgangspunkt i antatte kontekstuelle effekter før analysen, og heller benytte meg av en mer tradisjonell klassifisering. Jeg

har valgt ut konnektiver fra fire forskjellige semantiske undergrupper: konnektiver som indikerer en konklusjon, adversative konnektiver, konnektiver som markerer at noe legges til, samt konnektiver som tydeliggjør en forklaring eller begrunnelse. Dette omfatter da ord som *altså, derfor, for, for øvrig, imidlertid, men og nemlig* på norsk. Jeg kommer tilbake til disse konnektivene senere.

Henning Nølke (2006: 156) viser hvordan bruk av konnektiver kan røpe noe om den som snakker:

- (3) Vejret bliver gråt, og der bliver nogen regn, **men** det er mest i Jylland.

En litt humoristisk tolkning vil her være at det dårlige været i utgangspunktet er dårlig nytt – konnektivet tyder derimot på at det ikke er så farlig, antagelig fordi værmeldereren selv bor på Sjælland. Og hvem har vel ikke opplevd å høre noe slikt:

- (4) Du kledde **faktisk** den kjolen! (mamma, tidspunkt glemt)

Det trenger neppe å utdypes hvordan en kompliment kan miste sin verdi når det uttrykkes hvor *overraskende* det er at man kler noe ...

Når man vil undersøke konnektivets rolle i språket, kan man velge forskjellige tilnærminger. Man kan for eksempel konsentrere seg om de syntaktiske egenskapene, eller man kan fokusere på hva konnektivet bidrar med i tolkningsprosessen. I mitt arbeid har jeg valgt å følge den siste tilnærmingen. I eksempel (1) og (2) så vi hvor viktig konnektivet kan være for tolkningen av ytringen, og det virker derfor interessant å gå dette aspektet nærmere etter i sømmene. Det er dessuten viktig for oversettelse – hvordan kan man oversette et konnektiv og samtidig gi leseren av oversettelsen muligheten til å oppnå i størst mulig grad den samme tolkningen som leseren av originalteksten?

1.2 En relevansteoritisk tilnærming til konnektiver

Relevansteorien er en pragmatisk teori med et kognitivt perspektiv på kommunikasjon. Hva foregår egentlig når vi snakker med andre, når ytringer blir satt i sammenheng? Hvordan kan vi umiddelbart forstå at med X menes Y? Ta følgende eksempler:

- (5) X: Hun skal dit etter at det er ferdig.
Y: Marianne skal på foreldremøte etter at håndballtreningen er ferdig.
- (6) X: Ingrid er en maskin.
Y: Ingrid løper halvmaraton fortere enn de fleste selv om hun har vondt i foten.

Wilson & Sperber bygger teorien på et grunnleggende kognitivt prinsipp (2004: 610): Menneskets kognisjon styres mot høyest mulig relevans. *Relevans* brukes ikke her som i vår dagligtale — “det argumentet der er overhodet ikke relevant”, for eksempel — men er et rent teoretisk begrep som defineres ut fra den mentale anstrengelsen et menneske må gjøre for å bearbeide sanseintrykk (for eksempel syns- eller hørselsintrykk, språklige ytringer) og de kognitive effektene som oppnås ved å kombinere denne informasjonen med kontekstuelle antagelser. Man kan si at under ellers like forhold vil en ytring (eller et syns- eller hørselsintrykk) være mer relevant jo større kognitive effekter som oppnås ved å prosessere den. På samme måte vil relevansen reduseres jo mer vi må jobbe med å prosessere ytringen.

Siden menneskets kognisjon styres mot høyest mulig relevans, vil man automatisk lete etter den lettest tilgjengelige tolkningen. Når man finner en tolkning som virker plausibel, kontekstuelle faktorer tatt i betraktning, vil man slutte å lete videre etter alternative tolkninger.

Ifølge relevans teorien skiller konnektiver seg fra de fleste andre ord fordi de har *proseduralt* og ikke *begrepsmessig* innhold. De aller fleste ord koder begreper, som beskrevet i Falkum (2011; dette nummeret). Når vi hører eller leser et ord, aktiveres det mentale bildet vi har av begrepet, med all informasjonen vi har tilgjengelig om det. Ordet *hund* koder for eksempel begrepet HUND, og fremkaller den kunnskapen vi måtte ha om dette dyret.

Slik er det imidlertid ikke med konnektiver. Grice (1989) belyste dette ved hjelp av sitt berømte eksempel:

- (7) He is an Englishman; he is, therefore, brave.

Ifølge Grice er slike ord (her: *therefore*) ikke-sannhetsbetingende — de spiller ingen rolle for betraktninger om hvorvidt en ytring er sann eller ikke i en gitt kontekst — og koder derfor ikke begreper. Blakemore går videre med dette i sin bok *Semantic Constraints on Relevance* (1987). Vi skal tillate

oss et sitat på engelsk for å høre hva hun har å si om ord som koder *prosedyrer* og ikke begreper:

On the one hand, there is the essentially conceptual theory that deals with the way in which elements of linguistic structure map onto concepts – that is, onto constituents of propositional representations that undergo computations. On the other, there is the essentially procedural theory that deals with the way in which elements of linguistic structure map directly onto computations themselves – that is, onto mental processes. (Blakemore 1987: 144)

Ord som koder prosedyrer, kan altså anses som veivisere i selve tolkningsprosessen – hvordan man skal forstå begrepene i forhold til hverandre. Ta følgende eksempel:

(8) Karin: Vil du bli med og gå tur?

Astrid: Det er fint vær, jeg må skrive ferdig artikkelen min.

Hva innebærer dette svaret? Blir Astrid med på tur, ja eller nei? Første del av svaret tyder på at hun gjør det, andre del tyder på det motsatte. Med et konnektiv blir svaret lettere å tolke:

(9) Astrid: Det er fint vær, men jeg må skrive ferdig artikkelen min.

Her spiller det lille ordet *men* en tydelig rolle – antagelsene man gjorde seg etter å ha hørt første del av ytringen (‘Astrid blir med fordi det er fint vær’), benektes, og man ledes mot en annen tolkning (‘Astrid blir ikke med, for hun må jobbe’). På denne måten kan vi si at konnektivene spiller en rolle i selve tolkningsprosessen. Ytringens relevans kan påvirkes: Prosesseringskostnadene går ned (man kommer raskere til en tilfredsstillende tolkning), eller man oppnår andre kognitive effekter (man tolker ytringen annerledes/slik den er intendert).

1.3 Metode

Denne studien er todelt. For det første har jeg gjort en kvantitativ analyse basert på et elektronisk korpus: Jeg har telt og sammenlignet eksempler der de utvalgte konnektivene er lagt til eller utelatt mellom franske og norske originaltekster og oversettelser. Mer presist har jeg sett på om et konnektiv er oversatt med et annet konnektiv, med et språklig uttrykk som kommuniserer et sammenlignbart innhold, med et språklig uttrykk som kom-

muniserer noe annet enn konnektivet i originalen, eller om konnektivet rett og slett er utelatt i en ellers tilsvarende setning. Deretter har jeg gått gjennom alle eksemplene kvalitativt og forsøkt å vise hvordan oversettelse av konnektiver foregår i praksis, og hvilken rolle disse ordene kan spille for tolkningen.

Følgende konnektiver ble valgt ut for studien:²

Konnektiver som indikerer en konklusjon

Fransk: *donc, aussi*

Norsk: *derfor, altså*

Adversativer

Fransk: *mais, cependant*

Norsk: *men, imidlertid*

Konnektiver som indikerer at noe legges til

Fransk: *d'ailleurs*

Norsk: *for øvrig*

Konnektiver som indikerer en forklaring eller begrunnelse

Fransk: *en effet, car*

Norsk: *for, nemlig*

Eksemplene med konnektivene ble hentet fra det elektroniske korpuset *Oslo Multilingual Corpus* (OMC), som er utviklet ved Universitetet i Oslo. Det inneholder utdrag fra skjønn- og faglitterære bøker på mange språk. I min studie benyttet jeg parallellkorpuset bestående av franske og norske originaltekster og oversettelser, totalt 39 tekster, publisert mellom 1973 og 2004. Delkorpuset skiller mellom skjønn- og faglitteratur. Totalt inneholdt de norske og franske originaltekstene og oversettelsene nesten to millioner ord.³

2 Konnektiver i oversettelse

2.1 Konnektiver og eksplisitering

Innen oversettelsesteori er konnektiver ofte nevnt som eksempler på ord som brukes til å *eksplisitere*, altså å gjøre en målt tekst tydeligere enn

kildeteksten. Dette sies ofte å være en iboende egenskap av oversettelse – uansett språk og oversettelsesretning, uansett type tekst, vil oversettere ha en tendens til å gjøre målteksten mer eksplisitt enn kildeteksten.

Den første som påpekte dette, var Blum-Kulka i “Shifts of cohesion and coherence in translation” (1986). Uten å gi noen klar definisjon på nøkkelbegreper som eksplisitering og overflødigheit kommer hun med følgende påstand:

The process of interpretation performed by the translator on the source text might lead to a TL text which is more redundant than the SL text. This redundancy can be expressed by a rise in the level of cohesive explicitness in the TL text. This argument may be stated as “the explicitation hypothesis”, which postulates an observed cohesive explicitness from SL to TL texts regardless of the increase traceable to differences between the two linguistic and textual systems involved. It follows that explicitation is viewed here as inherent in the process of translation (Blum-Kulka 1986: 300).

Hun gir flere eksempler på dette, deriblant ett som inneholder et konnektiv, hentet fra Saint-Exupéry's *Den lille prinsen*:

- (10) J'ai montré mon chef d'œuvre aux grandes personnes et je leur ai demandé si mon dessin leur faisait peur.
Elles m'ont répondu “Pourquoi un chapeau ferait-il peur?” (Saint Exupéry, *Le Petit Prince*, s. 11)

I showed my masterpiece to the grown-ups and asked them whether the drawings frightened them.
But they answered, “*Frightened?* Why should anyone be frightened by a hat?” (Engelsk oversettelse fra 1962 av K. Woods)

Her har oversetteren satt inn *but*, som markerer et brudd med det man kunne forvente etter å ha lest første setning (nemlig at de voksne syntes tegningen var skummel), og den endelige tolkningen (de syntes ikke den var skummel i det hele tatt, hvorfor skulle en *hatt* være skummel?). Dette bruddet er altså *eksplisittert* i henhold til Blum-Kulkas bruk av termen. Innen relevans-teorien brukes *t eksplisitering* på en annen måte, og konnektiver bidrar ikke til eksplisitering, da de er ikke-sannhetsbetingende. Dikotomien eksplisitt/implisitt, som vi finner i Blum-Kulkas hypotese, samsvarer derimot ganske godt med det relevansteorietiske skillet mellom *tacit* og *overt*;

om noe kommuniseres underforstått eller ved hjelp av ord. I denne artikkelen er derfor ikke det viktigste selve termen *eksplisitering*, men det at noe kommuniseres gjennom kontekst eller ord.⁴

Blum-Kulkas hypotese har et godt fotfeste innen oversettelsesteorien, og flere artikler gir den empirisk grunnlag (f.eks. Øverås 1998 og Olohan & Baker 2000). Det er likevel et gjennomgående problem at de empiriske studiene har metodologiske mangler (se Becher 2010 og Nome 2013). Det har dessuten vært lite fokus på eksplisiteringens motsvar, nemlig implisitering. Er det så sikkert at det legges til så mye mer i oversettelse enn det trekkes fra? Og i hvilken grad kan man påstå at eksplisitering er et gjennomgående kjennetegn ved oversettelse, uavhengig av språklige forskjeller?

2.2 *Gutt* og communicative clues

Gutt, med sin *Translation and Relevance: Cognition and Context* (2000), introduserte relevansteorien til oversettelsesteoretikerne og foreslo en måte å forklare oversettelsesprosessen i kognitive og pragmatiske termer. Når det gjelder konnektiver i oversettelse, er det særlig ett begrep som er anvendelig i en kvalitativ analyse: *communicative clues*, eller ‘kommunikative ledetråder’, som vi kanskje kan si på norsk. Vi har et sett ledetråder som viser vei for leseren gjennom stilregisteret teksten er skrevet i. Er den formell eller uformell? Gammeldags eller full av “slang”? Stakkato eller blomstrende? Får vi noe inntrykk av taleren ved hjelp av disse ledetrådene? “Lost in translation” er et yndet uttrykk, og alle som har prøvd seg på denne såkalte “umulige kunst”, vet hvor vanskelig det kan være å videreformidle både form og innhold i oversettelsen. Ved å legge merke til de kommunikative ledetrådene kan vi gjøre nettopp dette, ved å analysere virkningen de har, og prøve å gjenskape den i målteksten.

Gutt illustrerer dette ved hjelp av et utdrag fra Dickens’ *A Tale of Two Cities*:

- (11) It was the best of times, it was the worst of times, it was the age of wisdom, it was the age of foolishness, it was the epoch of belief, it was the epoch of incredulity, it was the season of light, it was the winter of despair, we had everything before us, we had nothing before us, we were all going to heaven, we were all going direct the other way ...

Gutt viser hvordan de sidestilte helsetningene (i motsetning til for eksempel “it was the best and worse of times”) som motsier hverandre, hjelper leseren i tolkningen. Helsetningene blir som uavhengige påstander fremsatt av forskjellige grupper – de illustrerer skillene, urettferdigheten som rådde i samfunnet, og annonserer dermed dette viktige gjennomgangstemaet hos Dickens helt fra begynnelsen.

3 Korpusstudie

3.1 Kvantitative resultater

Det er interessant å se på de store tallene som sier noe om tendensene hos franske og norske oversettere. Går tendensene samme vei? Ifølge flere større studier innen oversettelsesfeltet – blant annet Øverås (1998) og Olohan & Baker (2000), som nevnt tidligere – gjør oversettere generelt sett måltekstene mer tydelige (eksplisitte, ifølge Blum-Kulkas hypotese⁵) enn kildetekstene, uansett språkkombinasjon. I så fall bør korpuset mitt vise at både franske og norske oversettere legger til konnektiver mer enn de utelater dem.

De franske og norske konnektivene i studien speiler hverandre ganske godt når det gjelder frekvens, stil og bruksområder, og få kontrastive forskjeller bør påvirke deres tilgjengelighet for oversetterne (med unntak av *donc* i uttrykket *dis-donc*, som ikke er tatt med i studien).

Det som virkelig skjer i korpuset mitt kan leses ut av tabell 1 på neste side. Her ser vi på hele korpuset samlet. Jeg har telt alle tilfeller der oversetteren enten har lagt til konnektivet i oversettelsen, eller konnektivet ikke har fått noe motsvar i det andre språket (det er utelatt). Av totalt 7491 eksemplere med konnektivene, har det skjedd i 681 tilfeller (9 %) at konnektivet er lagt til, og i 367 tilfeller (5 %) at det er utelatt. I begge språkene sett under ett kan man altså si at eksplisiteringshypotesen ser ut til å holde vann. Oversetterne legger oftere til konnektiver enn de utelater dem.

Ser vi på fransk og norsk hver for seg, derimot, som i tabell 2, blir bildet annerledes. Her ser vi at de norske konnektivene legges til i 4 % av tilfellene, mens de utelates i 7 %. For de franske konnektivene er situasjonen stikk motsatt: De legges til i 13 % av tilfellene, og utelates i bare 3 %.

	Eksempler	Tillegelser		Utelatelser	
<i>Altså</i>	371	6	2 %	104	28 %
<i>Aussi</i>	53	6	11 %	3	6 %
<i>Car</i>	784	167	21 %	11	1 %
<i>Cependant</i>	351	47	13 %	4	1 %
<i>D'ailleurs</i>	223	41	18 %	9	4 %
<i>Derfor</i>	351	6	2 %	21	6 %
<i>Donc</i>	658	152	23 %	51	8 %
<i>En effet</i>	168	34	20 %	29	17 %
<i>For</i>	318	30	9 %	4	1 %
<i>For øvrig</i>	63	1	2 %	11	17 %
<i>Imidlertid</i>	180	10	6 %	22	12 %
<i>Mais</i>	1988	105	5 %	31	2 %
<i>Men</i>	1845	50	3 %	51	3 %
<i>Nemlig</i>	138	26	19 %	16	12 %
Totalt	7491	681		367	
		9 %		5 %	

Tabell 1

Hvordan skal vi analysere dette? For å forstå mekanismene bedre må vi se på hva franske og norske oversettere gjør hver for seg. De norske oversetterne legger til konnektiver i 4 % av eksemplene. Samtidig lar de være å oversette de franske konnektivene i 3 % av tilfellene. Begge disse tallene er lavere enn gjennomsnittene i den første tabellen.

De franske oversetterne, derimot, utelater å oversette det norske konnektivet til fransk i 7 % av eksemplene – de lar ytringene stå uten et ord som forbinder dem “eksplisitt” i oversettelsen. Og i hele 13 % av eksemplene velger de å legge til et fransk konnektiv i oversettelsen som ikke fins tilsvarende i originalen.

I dette korpuset, for disse konnektivene, fremstår altså de franske oversetterne som “friere” i forhold til kildeteksten. De både legger til og trekker fra oftere enn sine norske kollegaer. Hadde det bare gått én vei – for ek-

	Eks.	Tilleggelser	Utelatelser		Eks.	Tilleggelser	Utelatelser
<i>Altså</i>	371	6	104	<i>Aussi</i>	53	6	3
<i>Derfor</i>	351	6	21	<i>Car</i>	784	167	11
<i>For</i>	318	30	4	<i>Cependant</i>	351	47	4
<i>For øvrig</i>	63	1	11	<i>D'ailleurs</i>	223	41	9
<i>Imidlertid</i>	180	10	22	<i>Donc</i>	658	152	51
<i>Men</i>	1845	50	51	<i>En effet</i>	168	34	29
<i>Nemlig</i>	138	26	16	<i>Mais</i>	1988	105	31
Totalt	3266	129	229		4225	552	138
		4 %	7 %			13 %	3 %

Tabell 2

sempel at de franske oversetterne la til oftere, mens de norske utelot – kunne man sett på om det skyldtes formelle forskjeller mellom språkene (for eksempel at konnektiver brukes hyppigere på fransk enn på norsk). Når de franske både legger til og trekker fra hyppigere, kan det rett og slett se ut til at de har en tendens til å velge en annen oversetterstrategi. Even-Zohar (2000) peker på at oversettere i kulturer med sterke litterære røtter har en tendens til å holde seg nærmere opp til målspråksnormene (de fjerner seg altså mer fra kildeteksten) enn oversettere i kulturer med en “mindre dominerende litteratur”. Har norske oversettere større respekt for det franske språkbildet enn de franske har for det norske? Har de et større ønske om å videreføre særtrekk ved det franske språket, som de kanskje har bedre kjennskap til enn det de franske oversetterne har om tilsvarende norske særtrekk?

Resultatene fra korpuset viser også at det ser ut til å være en negativ korrelasjon mellom hvor mange forskjellige måter et konnektiv kan brukes på, og hvor ofte det oversettes av, eller oversetter, et tilsvarende uttrykk i det andre språket. Sagt på en annen måte: Jo flere muligheter det fins for å oversette et konnektiv – om det er kontekstsensitivt, eller om andre faktorer spiller inn i valget av norsk motsvar – jo sjeldnere oversettes det med et helt tilsvarende uttrykk. Dette kan både skyldes at det er lettere å mistolke (foranstilt *aussi*, som kun i den syntaktiske konstruksjonen har betydningen

derfor og ikke *også*, for eksempel) eller at det ikke er like nødvendig for å oppnå en korrekt tolkning (for eksempel *en effet*).

Et interessant funn, som vi skal se eksempler på senere, er at de fire konnektivene som oftest oversettes med et tilsvarende uttrykk, alle er adversative: *mais*, *men*, *cependant*, *imidlertid*. Den kvalitative analysen tyder på at det får større konsekvenser for leserens forståelse av teksten dersom disse konnektivene utelates, sammenlignet med andre konnektiver.

Generelt forekommer de utvalgte konnektivene hyppigere i de franske måltekstene enn i de franske kildetekstene, og hyppigere i de norske kildetekstene enn i de norske måltekstene. Det er imidlertid store variasjoner mellom konnektivene i så måte, og en kvalitativ studie av eksemplene er nødvendig for å få en bedre forståelse av rollene disse ordene spiller.

3.2 Kvalitative resultater

Vi skal nå se på eksempler på hva som skjer i oversettelser der konnektiver er involvert. Først skal vi se noen eksempler på at konnektivet blir utelatt eller lagt til, eller at det erstatter eller oversettes av et motsvar som peiler leseren inn mot en helt annen tolkning.

- (12) Omar se sent enchaîné par quelque force mystérieuse, il ne parvient ni à se déplacer ni à desserrer les lèvres. (P) (AM2)

Omar føler seg lenket av en mystisk kraft, **men** han greier hverken å røre seg eller si et ord. (P) (AM2TN)

Den eneste reelle forskjellen mellom den franske originalen og den norske oversettelsen er konnektivet *men*. Det medfører imidlertid en betydelig endring i den tilgjengelige tolkningen. I den franske versjonen er det klart at Omar ikke greier å røre seg eller snakke *som et resultat* av den mystiske kraften han føler seg fastlenket av. I den norske versjonen, derimot, blir alle tolkningshypoteser i den retning (fordi man kunne tenke seg nettopp et slikt resultat dersom man føler seg lenket fast av noe) blokkert av det adversative konnektivet. Når man kommer dit, går tankene motsatt vei – kanskje han greier å bevege seg likevel? Men nei, Omar er like fullt immobil og taus. Det har åpenbart skjedd noe rart i oversettelsen; det er likevel et godt eksempel på hvilken rolle *men* spiller. Det får ingen innvirkning på selve innholdet (der 1) han føler seg lenket av en mystisk kraft og 2) han greier ikke

å røre seg eller si et ord), men vi blir forstyrret i tolkningsprosessen, da konnektiv og kontekstuell informasjon leder i hver sin retning.

- (13) Sentir les richesses légendaires de Byzance à portée de sa main ne lui déplait pas. **Mais**, en même temps, il se sent menacé: il sait qu'Alexis n'a jamais désespéré de reprendre Nicée, non seulement parce que la ville a toujours été grecque, mais surtout parce que la présence de guerriers turcs à une aussi courte distance de Constantinople constitue un danger permanent pour la sécurité de l'Empire. (AMA2)

Det var langt fra ubehagelig å vite at de legendariske bysantinske rikdommene befant seg innen rekkevidde. Samtidig følte han seg truet: Han visste at Alexis aldri hadde gitt opp håpet om å gjenerobre Nikea, ikke bare fordi byen alltid hadde vært gresk, men først og fremst fordi samlingen av tyrkiske krigere på så kort avstand fra Konstantinopel representerte en permanent trussel mot imperiets sikkerhet. (AMA2T)

I dette eksempelet fins det ikke noe norsk motsvar til det franske *mais* (*men*) i den norske oversettelsen, for øvrig er de to oversettelsene sammenlignbare. Her er det verdt å merke seg at det i tillegg til konnektivet står *en même temps / samtidig* i setningen. *Samtidig* (og det franske motsvaret) har en lignende funksjon i teksten, ved at det bryter (til en viss grad) med de implikaturene det foregående kunne ha resultert i. Dermed beholdes motsetningen mellom 1) den gode følelsen han får av å tenke på de bysantinske rikdommene, og 2) følelsen av å være truet, som nok ikke er så god.

Vi skal nå se to eksempler der tegnsetting – tankestrek og kolon – brukes istedenfor konnektiver. Begge forekommer i franske kildetekster og erstattes av konnektiver i de norske måltøkstene:

- (14) J'arrivais en autobus de mon Levallois; ce n'était pas fatigant — nous n'habitions pas très loin de la Porte d'Asnières. Je montais le petit escalier. (CA1)

Jeg kom med buss fra Levallois. Reisen gikk greit, vi bodde **nemlig** like ved la Porte d'Asnières. Jeg tok baktrappen. (CA1TN)

Her brukes *nemlig* istedenfor tankestreken. Interessant nok ser tankestreken ut til å spille akkurat den samme rollen ved å indikere en forklaring eller begrunnelse for at 1) hvis reisen gikk greit, var det 2) fordi de bodde i nærheten av Porte d'Asnière. Oversetteren kunne ha valgt å beholde tankestreken, men da ville teksten fått et mer stakkato preg, siden den første setningen allerede er delt i to i oversettelsen.

- (15) Après un dernier coup d'œil pour vérifier que tout est en place, Mariam va s'asseoir sur un coussin à l'autre bout de la pièce. Quand son mari est seul, elle dîne parfois avec lui; jamais quand il a des invités. Mais elle ne s'éloigne guère, soucieuse de vérifier à chaque instant que les convives ne manquent de rien. (AM1)

Etter å ha kastet et raskt blikk for å forvise seg om at alt var i orden, satte Mariam seg på en pute i den andre enden av terrassen. Når mannen hennes kom hjem alene hendte det at hun spiste sammen med ham, **men** aldri når det var gjester. Men hun gikk aldri langt unna, for hele tiden måtte hun passe på at gjestene hadde alt de trengte. (AM1TN)

Her skyter oversetteren inn et *men* der det ikke fins noe konnektiv på fransk; samtidig endres et semikolon til et komma. Tilsvarende direkte oversettelse fra fransk ville altså vært: "Når mannen hennes er alene, hender det at hun spiser sammen med ham; aldri når han har gjester." Vi ser at semikolonet kan sammenlignes med tankestreken i forrige eksempel: Det skaper den lille pausen som gjør det mulig å frigjøre seg fra den gitte informasjonen og bevege seg i en ny retning. Det er likevel ikke snakk om noe reelt brudd her, da det ikke er noe motsetningsforhold mellom 1) det hendte hun spiste sammen med ham, og 2) hun spiste aldri sammen med ham når det var gjester.

I korpuset forekom også flere eksempler der kolon hadde samme funksjon på fransk som et konnektiv på norsk.

Nå skal vi se på noen eksempler der konnektivet spiller en mer stilistisk rolle heller enn å hjelpe mottakeren med å finne frem til riktige implikaturer, det vil si den delen av ytringens innhold som kommuniseres underforstått.

(16) ”Og skrivemaskin? Må du jobbe overtid hjemme?” (P) (KF1)

“Et la machine à écrire? Tu es **donc** obligé d’emporter du travail à la maison?” (KF1TF)

Franske *donc*, som er innskutt her, brukes ikke primært for å markere at taleren trekker en slutning – jeg ser at du har med 1) skrivemaskinen, altså 2) er du nødt til å jobbe hjemme. *Donc* brukes her mer som en “trykk”-markør, for å understreke ordet det følges av (*obligé – nødt*). Taleren er rett og slett irritert for at mottakeren må jobbe overtid. Den norske originalteksten inneholder ikke dette elementet av irritasjon.

De følgende tre eksemplene inneholder bruk av *mais* og *men* som en lignende trykkmarkør. Motsvarene ser ut til å spille samme stilistiske rolle ved å få taleren til å virke enda litt mer fortvilet, opphisset og fortørnet. Det er helt klart ikke snakk om å bryte med foregående implikaturer i disse ytringene, men ren emfase. Dette er eksempler på Guttus kommunikative lede-tråder – dersom en tilsvarende trykkmarkør ikke fins i det andre språket, kan man lete etter andre virkemidler for å gjenskape samme effekt (sinne, opphisselse osv.).

(17) Elle se sent tout à coup mortellement lasse. “Pourquoi, **mais** pourquoi?” se demande-t-elle. (KM1)

Hun føler seg plutselig dødstrøtt. “Hvorfor, hvorfor?” spør hun seg selv. (KM1TN)

(18) Hva vet du om bøkene mine, sier jeg, ja, jeg roper det nesten ut. (BHH1)

— **Mais** qu’est-ce que vous connaissez de mes livres! lui dis-je presque en criant. (BHH1TF)

(19) Nei, **men** kjære Dem, Signora Alborello, jeg har jo ligget her og sovet. (TS1)

— Non, chère Signóra Alborello, j’étais en train de dormir. (TS1TF)

Humor og selvironi kan også befestes gjennom bruk av konnektiver, jamfør følgende eksempel:

- (20) Jeg var ikke i stand til å feste meg ved så mye som ett bekymret ansiktsuttrykk, og det var ikke så rent få ansikter jeg fikk anledning til å studere denne ettermiddagen. Her var flust med blomster og kokosnøtter, fisk og grønnsaker, ellers manglet man det meste, **altså** sett med vestlige øyne. (JG3)

J'étais trop excité pour être vraiment attentif à ce qui se passait autour de moi, mais je ne vis aucune expression soucieuse sur les nombreux visages que je croisai ce jour-là. L'endroit regorgeait de fleurs, de noix de coco, de poissons et de légumes; à part cela, selon les critères occidentaux, on manquait de presque tout. (JG3TF)

I den franske oversettelsen mangler et motsvar til *altså* i “ellers manglet man det meste, altså sett med vestlige øyne”. Resultatet blir en helt nøytral påstand: Alt manglet, sett med vestlige øyne. Den norske originalen inneholder derimot et lite skråblikk på de vestlige øyne – kanskje har vi ikke definisjonsmakten når det gjelder hva som er “nødvendig”?

Jeg skal avslutte med noen eksempler som inneholder adversative konnektiver – *men, imidlertid, mais, cependant*. Disse termene skilte seg ut i den kvantitative analysen, da de utgjorde de fire konnektivene som oftest ble oversatt med et tilsvarende språklig uttrykk (som førte leseren av oversettelsen i retning av samme tolkning som leseren av originalen). Forskning tyder på at disse termene er viktigere for tolkningen enn andre typer konnektiver, da de leder leser/mottaker i en annen retning enn ytringen ellers ville gjort (se f.eks. Murray 1995 og 1997, Segal 1995). På den måten er det ikke lenger et spørsmål om å redusere den mentale anstrengelsen som kreves for å prosessere en ytring og finne rett tolkning, men rett og slett et spørsmål om å finne riktig tolkning. Wilson & Matsui (2012: 204) illustrerer dette godt ved hjelp av en studie der deltakerne skulle tolke ytringer med og uten konnektiver. Studien viser tydelig at konnektivet har en innvirkning på de kognitive effektene hos mottaker/leser. Deltakerne ble bedt om å angi hvilket element i den første setningen setning nummer to pekte tilbake på:

- a. I prefer Edinburgh to London. I hate the snowy winters. [London 100%]
- b. I prefer Edinburgh to London. *However*, I hate the snowy winters. [Edinburgh 100%]

- a. I prefer Italy to England. I hate the pasta there. [England 80%]
- b. I prefer Italy to England. *However*, I hate the pasta there. [Italy 100%]

- a. I prefer the town to the country. The traffic really bothers me. [country 80%]
- b. I prefer the town to the country. *However*, the traffic really bothers me. [town 100%]

- a. Kevin moved from New Zealand to England. He loves the sheep. [England 100%]
- b. Kevin moved from New Zealand to England. *However*, he loves the sheep. [New Zealand 80%]

Konnektivet har altså en betydelig påvirkningskraft, selv når tolkningen ikke stemmer overens med tilgjengelig kontekstuell informasjon: “Jeg liker Italia bedre enn England, imidlertid hater jeg pastaen der”...

Flere eksempler fra korpuset viser også at de adversative konnektivene spiller en viktig rolle for tolkningen. I korpuset mitt var det bare for denne typen konnektiver at en utelatelse kunne føre til feiltolkninger – at leseren av oversettelsen muligvis ville oppnå andre kognitive effekter enn leseren av originalteksten – og de var, som tidligere nevnt, oftere oversatt av et tilsvarende uttrykk enn de andre konnektivene.

- (21) Souvent le soir, il rentrait, un bouquet de fleurs à la main, et les offrait à Françoise, ils s’embrassaient, ils riaient. Il était **cependant** convaincu qu’un mari avait le droit de donner “des coups de canif” dans le contrat, et ne s’en privait pas. (CFFG1)

Om kvelden kom han ofte hjem med en blomsterkvast i hånden, rakte den til Françoise, og så kysset de hverandre og lo. Han var **imidlertid** overbevist om at en mann hadde rett til å være sin kone utro, og levde fullt ut deretter. (CFFG1T)

Uten *cependant* eller *imidlertid* ville sammenstillingen av de to setningene virke underlig: “Om kvelden kom han ofte hjem med en blomsterkvast i hånden, rakte den til Françoise, og så kysset de hverandre og lo. Han var overbevist om at en mann hadde rett til å være sin kone utro, og levde fullt ut deretter.” Innholdet i den første setningen peker i retning av et lykkelig par, noe som ikke henger sammen med at en av partene er den andre utro. Prosesseringskostnadene minker trolig med et konnektiv som markerer et brudd med eksisterende antagelser (de er et lykkelig par) og peker i retning av en tolkning som samsvarer med informasjonen som formidles i neste setning (så perfekt var det dog ikke, han bedro Françoise).

Oversettelsen av neste norske originalutdrag er interessant. I den norske versjonen markerer *imidlertid* et brudd med mulige antagelser basert på første del av ytringen (alle trodde jeg var så glad i å gå i gallerier i Madrid, men jeg liker ikke å gjøre det andre sier jeg skal gjøre, derfor ville jeg ikke gå på galleri), og peker i en retning som samsvarer med informasjon i resten av ytringen (på tross av dette var jeg innom to gallerier likevel). I den franske oversettelsen markeres det ikke noe brudd med foregående antagelser, noe som skaper kognitive effekter som avviker fra dem leserne av den norske originalen oppnår (at det er en sammenheng mellom det at det ble forventet at taleren skulle gå på galleri, og det at vedkommende faktisk gjorde det).

- (22) Jeg syntes det var gjort altfor mye ut av at jeg en gang hadde sluppet en replikk om at jeg gjerne tok meg en runde i de sjenerøse galleriene når jeg allikevel befant meg i Madrid, og jeg likte ikke å bli diktert, enn si trukket etter nesen. Jeg var **imidlertid** innom både Thyssen og Reina Sofia i løpet av de to ukene. Her hadde jeg ikke vært på mange år. (JG3)

Je trouvais qu'on avait accordé beaucoup trop d'importance à une simple réplique lâchée dans le courant de la conversation, et puis je n'ai jamais aimé qu'on me dise ce que j'ai à faire, je ne suis pas le genre à me laisser mener par le bout du nez. Comme cela faisait des années que je n'étais pas allé au musée Thyssen et à celui de la reine Sophie, je profitai de ces quinze jours pour les redécouvrir. (P) (JG3TF)

Til slutt et eksempel om Edvard Munchs mor; konnektivet *men* skaper her et betydningsfullt skille mellom “vakker og dypt religiøs” på den ene siden og “svak og sykelig” på den andre siden. En utelatelse av konnektivet ville tillatt en tolkning der det var en sammenheng mellom disse karakteristikkene.

- (23) Edvard Munch ble født på den solfylte Engelhaug gård i Løten på Hedemarken 12. desember 1863. Moren var en mild, vakker og dypt religiøs kvinne, **men** svak og sykelig. (AE1)

Edvard Munch est né le 12 décembre 1863 dans le domaine d’Engelhaug à Løten, dans la province du Hedmark à une cinquantaine de kilomètres au nord d’Oslo qu’ on appelait alors Christiania. Sa mère, Laura Cathrine Bjölstad, était une femme douce, belle et très pieuse, **mais** de santé fragile. (AE1TF)

Disse eksemplene viser hvordan oversetternes valg kan beskrives ved hjelp av relevansteoritiske begreper som prosesseringskostnader, kognitive effekter og kommunikative ledetråder. Ved hjelp av disse verktøyene kan vi på en troverdig måte forklare endringene som skjer i prosessen fra kilde- til måltekst.

Eksemplene viser også viktigheten av å se nærmere på konkrete eksempler for å forstå de store tallene i den kvantitative analysen. Fins det tverrspråklige forskjeller vi ikke umiddelbart ser når vi legger grunnlaget for undersøkelsen? I hvilken grad kan et konnektiv få en ny rolle i en gitt kontekst (stilmessig og betydningsmessig)? Hvordan kan vi forklare ulikhetene som fremkommer i tabellene? Den kvantitative analysen spiller en viktig rolle i forståelsen av de små detaljene som til sammen utgjør det store bildet.

4 Konklusjon

Dette overblikket over frekvens og utvalgte eksempler fra korpuset mitt har gitt et raskt, men omfattende bilde av konnektivers innvirkning på en mottakers eller leasers tolkning, og dermed kompleksiteten i denne typen prosedurale uttrykk. Mitt mål har vært å vise 1) i hvilken grad franske og norske oversettere legger til og trekker fra konnektiver i oversettelse, og 2) hvilke konsekvenser disse endringene kan få i praksis. Studien er empirisk,

men alle eksemplene illustrerer på sin måte relevansteorien forklaringspotensial: hvilken rolle slike ord spiller for tolkningen av en ytring, og dens relevans – forholdet mellom hvor tung den er å prosessere, og hvilke effekter som oppnås i løpet av tolkningsprosessen.

Resultatene i den kvantitative delen viser at de norske oversetterne holder seg nærmere opp til de franske originaltekstene ved at de sjeldnere legger til og trekker fra et konnektiv. De franske oversetterne ser ut til å føle seg friere i så måte, og gjør større endringer i prosessen når det gjelder konnektiver. Samtidig er det store forskjeller mellom de ulike konnektivene, så et større materiale trengs for videre forskning på dette. Da er det også viktig å utvide antallet oversettere, slik at man minimerer de idiosynkratiske effektene.

Et nærmere blikk på eksemplene i korpuset viser at konnektivet ofte ikke spiller noen stor rolle – den korrekte tolkningen er likevel lett tilgjengelig, og konnektivet kan utelates uten store konsekvenser for ytringens relevans. I visse tilfeller er det imidlertid avgjørende, særlig når det er et motsetningsforhold mellom antagelsene som aktiveres av den første delen av ytringen, og innholdet i den påfølgende delen. Da kan et konnektiv både påvirke (minke) prosesseringskostnadene og føre til en endret tolkning (kognitive effekter).

Studien har også vist hvordan konnektiver kan fungere som kommunikative ledetråder som skaper en stilistisk effekt. Disse kan gjenskapes ved bruk av andre hjelpemidler i målpråket (for eksempel tegnsetting, idiomer, tiltaleform osv.) dersom det ikke fins tilgjengelig noe konnektiv med samme potensielle effekt. Slik sett bidrar de til å bryte med skillet mellom form og innhold, gjennom å påvirke fortolkningen også utover det å åpent indikere forbindelser mellom begrepene i ytringen.

Noter

1. Materialet i denne artikkelen kommer hovedsakelig fra min upubliserte doktorgradsavhandling (Nome 2013).
2. Utvelgelsen ble tatt på grunnlag av betraktninger knyttet til semantisk innhold, hyppighet og stil, se Nome (2013) for en mer detaljert beskrivelse.
3. <http://www.hf.uio.no/ilos/english/services/omc/sub-corpora/>
4. Se mer om dette i Nome (2013: 86–90).
5. Som tidligere nevnt vil relevansteorien heller, når det gjelder konnektiver, beskrive dette som at oversettere åpent indikerer hvilke implikaturer som er nødvendige for fortolkningsprosessen, jf. begrepene *tacit* vs. *overt*, se Nome (2013: 90).

Litteraturliste

- Altenberg, Bengt 1999: Adverbial Connectors in English and Swedish: Semantic and Lexical Correspondences. Hasselgård, Hilde & Signe Oksefjell (red.): *Out of Corpora. Studies in honour of Stig Johansson*. Amsterdam: Rodopi, 115–143.
- Anscombe, Jean-Claude & Oswald Ducrot 1977: Deux mais en français? *Lingua* 43(1), 23–40.
- Bach, Kent 1999: The Myth of Conventional Implicature. *Linguistics and Philosophy* 22(4), 327–366.
- Becher, Viktor 2010: Abandoning the Notion of “Translation-Inherent” Explicitation: Against a Dogma of Translation Studies. *Across Languages and Cultures* 11(1), 1–28.
- Bezuidenhout, Anne 2004: Procedural Meaning and the Semantics/Pragmatics Interface. Bianchi, Claudia (red.): *The Semantics/Pragmatics Distinction*. Stanford: CSLI Publications, 101–131.
- Blakemore, Diane 1987: *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford: Blackwell.
- Blakemore, Diane 1992: *Understanding Utterances*. Oxford: Blackwell.
- Blakemore, Diane 2002: *Relevance and Linguistic Meaning: The Semantics and Pragmatics of Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blum-Kulka, Shoshana 1986: Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. House, Juliane & Shoshana Blum-Kulka (red.): *Interlingual and Intercultural Communication. Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition*. Tübingen: Narr, 17–35.
- Even-Zohar, Itamar 2000: The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem. Venuti, Lawrence (red.): *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 192–198.
- Fabricius Hansen, Cathrine 2005: Elusive Connectives. A Case Study on the Explicitness Dimension of Discourse Coherence. *Linguistics* 43(1), 17–48.
- Falkum, I.L. 2011: *The Semantics and Pragmatics of Polysemy*. University College London: Doktorgradsavhandling.
- Fraser, Bruce 1998: Contrastive Discourse Markers in English. Jucker, Andreas H. & Yael Ziv (red.): *Discourse Markers*. Justus Liebig University, Giessen / The Hebrew University of Jerusalem: John Benjamins, 301–326.

- Fretheim, Thorstein 2006: English *then* and Norwegian *da/så* Compared: A Relevance-Theoretic account. *Nordic Journal of Linguistics* 29, 45–93.
- Grice, H. Paul 1989: *Studies in the Way of Words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gutt, Ernst-August 2000: *Translation and Relevance: Cognition and Context*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Hall, Alison 2007: Do Discourse Connectives Encode Concepts or Procedures? *Lingua* 117(1), 149–174.
- Halliday, Michael A.K. & Ruqaiya Hasan 1976: *Cohesion in English*. London: Longman.
- Murray, John D. 1995: Logical Connectives and Local Coherence. Lorch, Robert F. jr., Edward J. O'Brien & Robert F. Lorch (red.): *Sources of Coherence in Reading*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 127–125.
- Murray, John D. 1997: Connectives and Narrative Text: The Role of Continuity. *Memory and Cognition* 25, 227–236.
- Nome, Astrid 2013: *Connectives in Translation: Explicitation and Relevance*. Universitetet i Oslo: Doktorgradsavhandling.
- Nølke, Henning 2006: Hvad konnektorer konnektorerne? *Tidsskrift for Sprogforskning* 4(1), 155–185.
- Olohan, Maeve & Mona Baker 2000: Reporting that in Translated English: Evidence for Subconscious Processes of Explicitation? *Across Languages and Cultures* 1(2), 141–158.
- Riegel, Martin, Jean-Christophe Pellat & René Rioul 1994 : *Grammaire méthodique du français*. Paris: Quadrigé/PUF.
- Schiffirin, Deborah 1992: *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Segal, Erwin M., Judith F. Duchan & Paula J. Scott 1991: The Role of Interclausal Connectives in Narrative Structuring: Evidence from Adults' Interpretations of Simple Stories. *Discourse Processes* 14, 27–54.
- Wilson, Deirdre 2011: The Conceptual-Procedural Distinction: Past, Present and Future. Escandell-Vidal, Victoria, Manuel Leonetti & Aoife Ahern (red.): *Procedural Meaning: Problems and Perspectives*. Bradford: Brill, 3–31.
- Wilson, Deirdre & Tomoko Matsui 2012: Recent Approaches to Bridging: Truth, Coherence, Relevance. Wilson, Deirdre & Dan Sperber (red.): *Meaning and Relevance*. Cambridge: Cambridge University Press, 187–209.

- Wilson, Deirdre & Dan Sperber 2004: *Relevance Theory*. Horn, Larry R. & Gregory Ward (red.): *The Handbook of Pragmatics*. Oxford: Blackwell, 607–632.
- Øverås, Linn 1998: In Search of The Third Code: An Investigation of Norms in Literary Translation. *Meta* 43(4), 557–570.

Korpus

The Oslo Multilingual Corpus (1999–2008), the Faculty of Humanities, University of Oslo. <http://www.hf.uio.no/ilos/english/services/omc/>

Summary

This paper investigates connectives in translation, more precisely a selection of French and Norwegian connectives that are either omitted or added in the target text. The approach is relevance-theoretic, and the translators' choices are described in terms of processing effort, cognitive effects and communicative clues. These concepts are useful in the task of analyzing the consequences of a translator's decision to add or omit a connective in the target text.

The study is based on an electronic corpus, *Oslo Multilingual Corpus*, which contains both French and Norwegian source and target texts. Four types of connectives are investigated: connectives indicating additional information, connectives indicating a conclusion, connectives indicating an explanation or a justification, and adversative connectives. The paper shows that adversative connectives are less often omitted in translations, and this observation holds for both languages. The adversatives seem to be more decisive for the interpretation by having a larger impact on cognitive effects and processing effort.

The study also shows that the Norwegian translators stay closer to the source text than their French colleagues, who seem more free in their choices. This claim is based on the fact that the French translators both add and omit connectives more frequently than the Norwegian translators.

Astrid Nome
Møllefaret 30 C
NO-0750 Oslo
astrid.nome@gmail.com